

Korisničko označivanje kao pristup organizaciji mrežnih izvora na primjeru stranice Archive of Our Own

Brezovec, Branimira

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:008257>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. God. 2018./ 2019.

Branimira Brezovec

**Korisničko označivanje kao pristup organizaciji
mrežnih izvora na primjeru stranice Archive of Our
Own**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Tomislav Ivanjko, doc.

Zagreb, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Archive of our own	2
2.1. Što je Archive of our own?	2
2.2. Zašto je nastao?.....	3
3. Teorijska podloga za označivanje	5
3.1. Folksonomije i korisničko označivanje	5
3.1.1. Folksonomije prema opsegu.....	6
3.1.2. Folksonomije prema modelu lingvističke kategorizacije	7
3.2. Prednosti i nedostaci korisničkog označivanja	7
3.3. Predmetna obrada	9
3.3.1. Indeksiranje	9
3.3.2. Kontrolirani rječnici	11
3.3.3. Prekoordinirani i postkoordinirani sustavi	11
3.3.4. Folksonomije u indeksiranju	11
3.3.5. Strukturiranje folksonomija	12
3.3.6. Sadržajna analiza	13
4. Korisničke oznake na AO3.....	15
4.1. Zeleno istaknute oznake	18
4.1.1. Oznake primjerenog uzrasta.....	19
4.1.2. Oznake o spolu likova u vezi unutar rada	20
4.1.3. Oznaka o stanju rada	20
4.1.4. Oznake upozorenja	21
4.2. Oznake fandoma i izvornog materijala	23
4.3. Crveno istaknute oznake.....	26

4.3.1. Oznake likova prisutnih unutar rada	26
4.3.2. Oznake veza između likova	28
4.3.3. Dodatne oznake sadržaja rada	29
4.4. Korisničke oznake na bookmarkanim djelima	31
4.5. Goniči oznaka	32
4.6. Folksonomija na AO3	34
5. Zaključak	36
6. Literatura	37
Sažetak	41
Summary	42

1. Uvod

Mrežna stranica *Archive of our own* (AO3) jedno je od rijetkih mjesta na internetu na kojem je organizacija informacija bila temeljena na korisničkim oznakama i postala uspješnim i lako pretraživim sustavom. Korisničke oznake u pravilu se vežu uz uporabu prirodnog jezika koja znači mnoštvo dodijeljenih oznaka istom dokumentu koje su u biti isti pojam izražen na različite načine, kao i problem ne postojanja nikakve strukturalne sheme koja bi povezivala srodne ili podređene i nadređene izraze iskorištene kao oznake. Što je onda AO3 učinio drugačije kako bi od folksonomije nastale od korisničkih oznaka na toj mrežnoj stranici stvorio održiv sustav organizacije informacija?

Ovaj rad bavit će se otkrivanjem načina na koji je AO3 usustavljen i što to znači za ostale sustave koji omogućavaju korisničko označivanje. Rad je podijeljen u dva dijela gdje se prvi sastoji od kratke povijesti nastanka mrežne stranice AO3 i prikaza relevantne teorijske podloge vezane uz korisničko označivanje i folksonomije kako bi se dobio uvid u njihove dobre i loše strane, a uz definicije navedenih pojmova bavit će se još samim procesom indeksiranja te predmetnom obradom. Drugi dio rada dati će detaljan pregled sustava oznaka AO3 zajedno s osvrtom na to kako problemi navedeni u teorijskom dijelu jesu ili nisu riješeni.

Cilj ovog rada jeste ustanoviti osobitosti sustava korisničkih oznaka koje AO3 koristi, kao i da li je implementacija tog sustava koji vidljivo funkcionira moguća i na drugim mrežnim stranicama koje dopuštaju korisničko označivanje.

2. Archive of our own

2.1. Što je Archive of our own?

Archive of our own (u slobodnom prijevodu Naš vlastiti arhiv, dalje u tekstu AO3) projekt je Organizacije za transformativna djela (engl. *Organization for transformative works*) koja je osnovana 2007. godine sa svrhom pružanja usluga obožavateljima.

Pod transformativnim djelima smatraju se djela nastala na temelju već postojećih djela pod okriljem poštene uporabe (engl. *fair use*). Nazivaju se transformativnim jer je jedan od prihvaćenih načina korištenja sadržaja djela zaštićenih autorskim pravom prema onome što dopušta poštena uporaba taj da je svrha i karakteristika novonastalog djela takva da izvorni sadržaj u potpuno novome svjetlu, ili da ga se, prema riječima Bielstein (2013), transformira. Organizacija za transformativna djela smatra da su sva djela nastala od strane obožavatelja transformativna i prema tome legitimna.

Osnovne usluge koje ta organizacija pruža su očuvanje transformativnih djela obožavatelja kao i njihove čitave kulture, pružanje pristupa transformativnim djelima nastalim od strane obožavatelja, te legalno savjetovanje i pomoć vezana uz tu vrstu djela.

AO3 se na svojim mrežnim stranicama identificira kao nekomercijalni i neprofitni centralni poslužitelj transformativnih djela obožavatelja koje koristi softver za arhiviranje otvorenog koda (*Archive of our own*, 2019a). Sav novac za održavanje prikuplja se iz dobrovoljno danih priloga kroz periodički organizirane akcije za prikupljanje budžeta. Na posljednjoj akciji za prikupljanje budžeta održanoj od drugog do osmog travnja prikupljeno je preko dvjesto četrdeset pet tisuća dolara dobrovoljnih prihoda što je gotovo duplo više od navedenog iznosa od sto trideset tisuća za koji je AO3 u svom dokumentu o budžetu izložio da im je potreban za održavanje i daljnji razvoj. Prema podacima Arhiva, u akciji prikupljanja prihoda prisustvovalo je devet tisuća devetsto šezdeset i šest pojedinaca iz osamdeset i šest zemalja. AO3 u svih svojih dvanaest godina rada dosada nikada nije morao pribjeći reklamiranju kako bi svoje usluge održao dostupnima (*Archive of our own*, 2019b).

2.2. Zašto je nastao?

Busch (2019) objašnjava da je AO3 nastao kao odgovor na val cenzure nastao u ranim dvijetisućitima kada su vlasnici mrežnih stranica na kojima su se tada držala transformativna djela obožavatelja shvatili da bi mogli zaraditi ukoliko na svojim mrežnim stranicama prodaju mjesta za oglašivanje. Vlasnici tih mrežnih stranica smatrali su da će određene sponzore odbiti određene vrste sadržaja pa je nastupila zabrana objavljivanja tih vrsta radova – uglavnom se radilo o radovima koji nisu bili primjereni za mlađe od sedamnaest godina. Početna cenzura utjecala je na to da su konzervativni korisnici tih mrežnih stranica tu vidjeli načina da cenzuriraju sav sadržaj koji prema njima nije bio primjeren, što je pokrenulo novi val cenzure.

To je navelo dio korisnika da zamisle stranicu sa sustavom koji bi onemogućio da se takvo nešto ponovi. Grupa njih ozbiljno je počela razgovarati o toj mogućnosti koja im se s obzirom da su tri od članica bile osobe koje su danas profesorica engleskog jezika na sveučilištu, objavljena autorica znanstvene fantastike, i profesorica prava na prvi amandman na Harvardu učinila ostvarivom. Oko početne grupe od sedam ljudi koja je zasnovala tu ideju okupilo se oko sto volontera pa se ozbiljno počelo raditi na realizaciji tog projekta. Organizacija za transformativna djela, koja je također neprofitna udruga, osnovana je kao osiguravatelj da će AO3 uvijek ostati neovisan jer kao produkt neprofitne udruge neće privući velike kompanije koje bi u održavanju takve platforme vidjele mogućnost za zaradu. Naziv za platformu koja je nastala – AO3 – referenca je na djelo Virginije Woolf pod nazivom *Vlastita Soba*.

Zbog okruženja u kojem je inicijalni nacrt za AO3 nastao, Arhiv ne provodi nikakve postupke cenzure djela koja se u sklopu njega poslužuju. Jedini razlog zbog kojeg bi djela mogla biti maknuta s Arhiva jeste u slučaju plagiranja i komercijalnog reklamiranja (Archive of our own, 2019c). Komercijalno reklamiranje nije dozvoljeno jer krši uvjete pod kojima AO3 funkcionira kao neprofitna platforma. Plagiranje je kažnjivo suspenzijom sa stranice, a obuhvaća kopiranje izvornih djela u cijelosti ili njihovih većih dijelova od riječi do riječi kao i kopiranje radova drugih korisnika Arhiva. Citiranje unutar djela s točnim navodima je, naravno, dozvoljeno.

Kako bi se izbjeglo nezadovoljstvo korisnika zbog nailaženja na djela sa sadržajem koji ih uznemiruje ili ne zanima, AO3 je baziran na sustavu korisničkih

oznaka. Busch (2009) navodi kako jedna od osnivačica Arhiva, Francesca Coppa, njihov sustav oznaka naziva „upravljanom folksonomijom“ (engl. *curated folksonomy*), što znači da sustav dozvoljava korisnicima da sami stvaraju i dodjeljuju oznake svojim djelima, ali da postoje i ljudi koji rade iza scene na tome da se sve nove oznake usustave i da Arhiv ostane organiziran. Ljude koji rade iza scene nadzirani su od strane Komisije za goniče korisničkih oznaka (eng. *Tag wrangling committee*) koju čini sedam goniča oznaka, a pod njihovim nadzorom i vodstvom radi oko još tristo amaterskih goniča oznaka. U trenutku pisanja ovog rada, početna mrežna stranica navodi da se Arhiv trenutno sastoji od više od trideset tri tisuće fandoma (skupina obožavatelja jednog određenog izvornog materijala), preko dva miliona korisnika i više od pet miliona uradaka. Busch (2019) napominje kako se Arhivu na tjednoj bazi pridružuje oko tri tisuće korisnika koji sa sobom donose nove ideje kako označiti svoje radove.

3. Teorijska podloga za označivanje

Iako AO3 sam navodi kako je na njemu dopušteno objavljivanje djela svih oblika dok nisu ne-efemerna (2019c) – namjerena čitanju u kratkom vremenskom periodu nakon kojeg više neće biti aktualna – što u teoriji uključuje bilo koju vrstu djela od likovne umjetnosti i ručnih radova do audiovizualnih građe, najveći dio građe čine tekstualni uradci. A kako su korisnici sami zaduženi za označivanje svojih radova to znači da oni ujedno obavljaju i predmetnu obradu. Ovo poglavlje će se stoga posvetiti objašnjavanju nekoliko dosad spomenutih pojmova vezanih uz AO3 i informacijske znanosti, a to su: korisničko označivanje, folksonomija, i predmetna obrada.

3.1. Folksonomije i korisničko označivanje

Folksonomija je složenica nastala od dvije riječi 'folks', što je kolokvijalni naziv za ljude unutar engleskog jezika, i 'taksonomija', koja je sama složenica grčkih pojmova 'taxis' ((raspo)red) i 'nomos' (zakon). Taksonomija je ujedno i naziv za znanost o „osnovama reda, raspoređivanja, sistematizacije“ (Lasić-Lazić, 1996, str.19). To bi značilo da bi folksonomija bila riječ koja reflektira da je u pitanju organizacijski sustav nastao ljudskim sudjelovanjem. Peters (2009) smatra da je loše što je ovaj termin usvojen u znanstvenim krugovima jer on implicira da je u pitanju vrsta taksonomije, koja je osim znanosti o klasifikaciji i sama vrsta klasifikacije s izraženom hijerarhijom, a folksonomije ne uključuju niti jedno od bitnih obilježja klasifikacija – ne koristi se notacijski sustav poput Univerzalnog decimalnog sustava za označivanje kategorija, niti postoje izraženi odnosi između pojmova.

Kombiniranjem više izvora Ivanjko (2016) iznosi definiciju da je folksonomija rezultat korisničkog označivanja, gdje je korisničko označivanje definirano kao proces dodavanja ključnih riječi zajednički korištenim sadržajima. Iz toga se da zaključiti da je folksonomija ukupni zbir oznaka proizveden tim djelovanjem. Njezina struktura ovisi o tri elementa:

- 1) Izvoru – sadržaju koji se označuje korisničkim oznakama
- 2) Korisnicima – onima koji označuju sadržaj
- 3) Korisničkim oznakama – slobodno oblikovanim ključnim riječima nastalim ako rezultat korisničkog označivanja (Ivanjko, 2016, str. 42)

Specifičnosti ovog trojstva su prema Peters (2009) to da su izvori i korisnici međusobno društveno povezani vezama stvorenim putem korisničkih oznaka jer kao što izvorima mogu biti dodane razne oznake, tako i jedna oznaka može biti dodana više izvora. U sustavima weba 2.0 to omogućava pregled svih izvora označenih istom oznakom, što znači da korisnik ima veću priliku da spontano produbi svoje znanje vezano uz određenu temu kroz oznaku koja joj je dodijeljena jer ona vodi drugim izvorima kojima su drugi korisnici pridružili istu tu oznaku.

Također, Peters (2009) navodi da iako je korisničko označivanje vrlo jednostavno i intuitivno za korištenje, kategorizacija, što je sljedeći korak kada je izvoru dodijeljen popriličan broj korisničkih oznaka, može biti veoma stresno. Razlog tome, međutim, nije sam odabir jedinstvene odgovarajuće oznake, jer ona tvrdi da je kategorizacija urođena u ljudsku narav, ali da svejedno stres izazvan strahom „donošenja loše odluke, od krivo napravljene kategorizacije i da nikad ponovno neće uspjeti pronaći taj izvor“ (Peters, 2009, str. 162) odvraća ljude od obavljanja ovog posla. Samo dodavanje oznaka pojedinim izvorima ne stvara isti stres je ne postoji pritisak da se prilikom odabira oznake uzmu u obzir tuđe potrebe.

3.1.1. Folksonomije prema opsegu

U pravilu, može se razlikovati dva tipa folksonomija ovisno o njihovom opsegu (Hrestak, 2017):

Široke – koje dopuštaju velikoj količini korisnika da vlastitim vokabularom označe izvore. Postoje dvije veoma pozitivne stvari koje proizlaze iz ovog tipa folksonomija, a one su da korisnici nakon nekog vremena bez prijašnjeg dogovora ili međusobnog poticanja počnu češće primjenjivati najdojeljivije pojmove prilikom daljnjeg označivanja, ali i da što više ljudi označi određeni pojam, veće je šansa da će ga označiti i više ljudi s netipičnim vokabularom što pruža ljudima koji također imaju netipične vokabulare, ili se nisu još prilagodili preferiranim izrazima za pretraživanje unutar te široke folksonomije, veću priliku da će doći do izvora kojeg traže

Uske – unutar kojih samo stvaratelj sadržaja ili neka druga nadređena osoba, ima pravo dodijeliti oznake svojim sadržajima, ali ih svi mogu pretraživati pomoću tih oznaka. Peters (2009, str. 164-166) smatra da to više onda i nisu folksonomije jer je

kod njih kao u taksonomijama moguće uspostaviti hijerarhijske odnose. Iz tog razloga ona predlaže treću među kategoriju:

Produžene uske folksonomije (engl. *extended narrow folksonomies*) – gdje i stvaratelj sadržaja i drugi korisnici mogu dodavati oznake istom sadržaju, ali je svaka nova oznaka prepoznata samo jedan put. Prilikom ove vrste označivanja i dalje se kao i kod uskih folksonomija gubi mogućnost istraživanja procesa dodavanja oznaka od strane korisnika jer nema uvida u frekventnost korištenja pojedine oznake, ali se zato i dalje znatno povećava pretraživost izvora.

3.1.2. Folksonomije prema modelu lingvističke kategorizacije

Druga kategorična podjela vezana uz folksonomije temelji se na modelu funkcionalne i lingvističke kategorizacije oznaka koji se sam temelji na istraživanju o korisničkim oznakama unutar sustava za organizaciju znanstvenih bibliografija, a taj model među korisničkim oznakama izdvaja (Ivanjko, 2016, str. 45):

- a) oznake koje se odnose na sadržaj izvora ili su oznake za osobnu uporabu
- b) lingvističke aspekte oznaka poput pravopisa, oblika i vrsta riječi; te oznake koje su
- c) redundantne jer se podudaraju s dijelovima sadržaja kojeg opisuju

3.2. Prednosti i nedostaci korisničkog označivanja

Prednosti koje de Keyser (2012) iznosi zasnovane su na ideji da je korisničko označavanje novi oblik u komunikaciji na mreži i da su mu korisnici skloni jer im korisničke oznake dopuštaju da putem njih izraze svoje mišljenje. Prednosti naspram kontroliranih rječnika su što korisničko označivanje nije obilježeno rigidnim pravilima, a i sam pokušaj korisničkog označivanja može privući druge, vještije označitelje što stvara potencijal za daljnje razvijanje komunikacijskih kanala.

Ovaj pregled prednosti korisničkih oznaka odnosi se na pojavu korisničkih oznaka kao jednog dodatnog obilježja društvenih mreža. Međutim, kao što su Berendt i Hanser (2007) zaključili, korisničke oznake na društvenim mrežama nemaju više funkciju metapodataka ili organizacijskih pomagala, već su samo još jedno vidljivo obilježeno mjesto na kojem je moguće stvoriti sadržaj. Iz toga proizlazi da ljudi na društvenim mrežama poput tumbra gdje su korisničke oznake bitne radi navigacije i dalje skloni iznošenju mišljenja unutar tog prostora. Jedan takav primjer

možemo vidjeti i na Slici 1 gdje je prva navedena oznaka zaista organizacijska oznaka koji opisuje sadržaj slike, dok su preostale tri komentari korisnika kojemu ovaj blog pripada.

Slika 1: Snimka zaslona bloga na tumblr. Izvor:

<https://usedupshiver.tumblr.com/post/187821722942/mariahills-tony-the-stones-slowly-destroying>

Unatoč razlici u načinu korištenja oznaka na društvenim mrežama i unutar znanstvenih krugova, pojedini zaključci koje je de Keyser iznio mogu se primijeniti i na metapodatkovnu vrstu korisnički oznaka. Ivanjko (2016) se slaže da su neposredna komunikacija i povrat informacija prednost korisničkih oznaka, kao i tendencija stvaranja zajednica oko zajedničkih interesa, što podilazi još jednoj prednosti – mnogo boljoj prilagođenosti samom korisniku.

Ipak treba navesti i njihove mane. Najzastupljeniji su problemi proizašli iz činjenice da se korisničke oznake temelje na prirodnom jeziku. Prvi problem su sinonimi i polisemične riječi, to jest riječi koje su drugačijeg oblika, ali dijele značenje i riječi koje imaju jedan oblik, a mogu imati i desetine različitih značenja. Drugi problem su varijacije u pravopisu. Treća razina jezičnih problema je donošenje odluke o razini specifičnosti korištenog pojma što je pokazano na primjeru psa čija se slika može označiti riječju 'pas', ali i mnogo manje specifično riječju 'životinja' ili više specifično izrazom za pojedinu pasminu (Ivanjko 2016, p. 46-50). Osim zadnjeg,

ovo su sve problemi kojima se označivanje bazirano na predmetnim jezicima i kontroliranim rječnicima ne susreće.

3.3. Predmetna obrada

Predmetna obrada je prema Maršić dio katalogizacije koji ima za svrhu i zadatak „što bolje i preciznije odrediti predmet dokumenta te izabrati najprikladnije predmetne oznake koje će korisnika brzo i uspješno dovesti do traženog dokumenta“ (2017, str. 6). Ona također ističe kako se zbog rapidnog razvoja tehnologije pristup predmetnoj obradi neprestano mijenja iako mu svrha i zadatak ostaju nepromijenjeni. To nije jedina osobitost predmetne obrade. Sadržajna analiza smatra se veoma subjektivnim procesom jer čak i stručnjaci unutar svojih područja imaju različite idje o tome što čini predmet nekog djela (Petr Balog i Majlinger Tanocki, 2014).

3.3.1. Indeksiranje

Kako navodi de Keyser (2012), indeksiranje je proces unutar predmetne obrade pod kojim se podrazumijeva odabir i dodjeljivanje adekvatnog pojma dokumentu; a gdje adekvatnost pojma ovisi o tome koliko on dobro opisuje dokument kojemu je dodijeljen.

Tijekom indeksiranja nailazi se na mnoštvo problema vezanih uz odabir pojma koji najbolje opisuje sadržaj. Razlog zašto se korisničko označivanje smatra laganom aktivnošću je taj što korisnici koji se bave označivanjem ne moraju paziti na ove vrste pojedinosti, već samo brinuti da se oznaka uklapa u njihov sustav i da će označenu stvar znati ponovno pronaći.

Iz toga logično slijedi pregled razlika u procesu dodjeljivanja oznaka tijekom korisničkog označivanja i indeksiranja. Ivanjko (2016) u svom članku razlikuje tri razine pristupa označivanju na kojima ova dva procesa odudaraju jedan od drugog. Prva razina je razlike je između osoba koje vrše označivanje. Indeksiranje provode stručnjaci za područje koje se označava što znači da će biti upotrijebljeni uvaženi pojmovi, dok je kod korisničkog označivanja to vrlo malo vjerojatno osim ako se unutar skupine koja označuje ne nalazi netko s izraženim interesom za područje koje se opisuje. No, ni to ne garantira da će ta najkvalitetnija oznaka biti odabrana za kategorizaciju s obzirom da se konsenzus dobiva na temelju frekventnosti oznaka – ona najčešće korištena postati će općeprihvaćenom.

Druga razlika se svodi na korišteni rječnik jer prilikom indeksiranja postoji kontrolirani rječnik koji pomaže pri ujednačavanju korištenih oznaka kad su u pitanju izvori srodnih sadržaja, dok kod korisničkog označivanja nikakvo pravilo ili smjernica nije nametnuto. Korisnici prema tome mogu biti samosvjesni i težiti barem gramatički i pravopisno ujednačenim terminima, ali to ne pokriva činjenicu da će ljudi iz različitih podneblja i s različitim razinama znanja o predmetu označivanja njemu dodijeliti oznake koje za koje postoji najveća vjerojatnost da će oni sami ponovno koristiti.

To je ujedno i glavna motivacija prilikom dodjeljivanja oznaka prilikom korisničkog označivanja. Marlow et al. (2006, navedeno u Peters, 2009, str. 185) uz ponovno pronalaženje navode i osjećaj doprinosa i dijeljenja te kako je takav korisnik motiviran željom ili ispunjenjem ostvarenim time da radi nešto korisno. Sljedeća motivacija također proizlazi iz razloga koji donose korist samom korisniku jer će korisnici dodjeljivanjem 'dobrih' oznaka, onih koje se često koriste, privući pozornost na svoje vlastite uratke označene tim istim terminima. Motivirani su i kada je označivanje izvora predstavljeno u sklopu neke igre, a korisnici su kompetitivni, ili u slučaju da svoj izbor vide kao odraz svoje osobnosti i interesa jer pa im je način na koji će ih korištene korisničke oznake predstaviti. Zadnja motivacija kojoj su podložni korisnici prilikom označivanja jest da unutar oznaka iznesu svoje vlastito mišljenje. S druge strane ovih veoma osobno i emocionalno motiviranih razloga za dodavanje korisničkih oznaka, predmetni stručnjak opisuje kako bi „olakšao pristup te (...) omogućio najprikladnije pristupne točke potencijalnim korisnicima (...) te mu je to jedina motivacija“ (Ivanjko, 2016, str. 43). De Keyser (2012) ističe da je razlog čestim usporedbama korisničkog označivanja i profesionalno obavljenog indeksiranja u tome što je to potencijalno pitanje uštede novaca.

De Keyser (2012) također navodi kako je glavni problem indeksiranja problem specifičnosti i da se odnosi na to dali se predmet može opisati veoma opće, ili su njegovi detalji dovoljno istaknuti pa se može očekivati da će specifičniji pojam biti primjereniji i češće biti pretraživan. Postojali su prijedlozi da se predmetima koji mogu biti opisani s oba pojma i pridruže oba pojma, no argument protiv toga je da bi takva praksa prenapučila kontrolirani rječnik te da kad je moguće se treba pridružiti predmetu specifičniji pojam. Prijedlozi za implementaciju pojmova koji su kombinacija oba pojma također su odbijeni, jer ako netko zna prepoznati specifični i

opći pojam za opisivanje istog predmeta, onda jednostavno može i provesti dva pretraživanja, jedno sa svakim pojmom.

3.3.2. Kontrolirani rječnici

Prema *Pravilniku i priručniku za predmetne odrednice* kontrolirani rječnik je rječnik koji sadrži „odabrane termine (usvojene odrednice), uputnice, napomene i sintaktička pravila, odnosno pravila o kombiniranju tih termina čime se umanjuju problemi indeksiranja prirodnim jezikom“ (2019).

Postoje dva načina sastavljanja kontroliranih rječnika, induktivnom i deduktivnom metodom. Deduktivna metoda se sastoji od pregledavanja određene domene znanja i preuzimanja iz nje svih relevantnih pojmova, ili stvaranja novih pojmova na temelju pregledane domene. Obje deduktivne metode nastanka završile su prije no što se kontrolirani rječnik po prvi puta koristi. Induktivna metoda podrazumijeva da se pojmovi nadodaju u kontrolirani rječnik kako se za njima javlja potreba. Najčešće se pri stvaranju novog kontrolnog rječnika koristi kombinacije obje metode. Svi kontrolni rječnici pisani su predmetnim jezikom koji je rađen na način da minimalizira probleme pri odabiru pojma prilikom indeksiranja (Svenonius, 2005).

3.3.3. Prekoordinirani i postkoordinirani sustavi

Većina knjižnica ne koristi sustave klasifikacije za opisivanje sadržaja pojedinog dokumenta, već za to imaju druge vrste alata kao što su predmetne odrednice ili tezaursi. Oba dva ova alata pripadaju skupini kontroliranih rječnika što znači da su zasnovani na listama već postojećih pojmova ili da se moraju pridržavati određenim standardima. De Keyser (2010²) objašnjava da je glavna razlika između njih u tome što predmetne odrednice pripadaju prekoordiniranim sustavima, a tezaursi postkoordiniranim. Ovi pojmovi se odnose na mogućnost kombiniranja pojmova koji postoje unutar kontroliranih rječnika. Prekoordinirani sustavi već imaju predložene i očekivane kombinacije koje su tretirane kao jedna oznaka, dok postkoordinirani sustavi omogućuju korisniku da sam kombinira pojmove dokle god su svi iz kontroliranog rječnika. To je jedan od razloga zašto su tezaursti popularniji od predmetnih odrednica.

3.3.4. Folksonomije u indeksiranju

Iako korisničko označivanje ima mnogo nedostataka kad ga se uspoređuje s procesom indeksiranja, njegov rezultat, folksonomije, imaju puno potencijala u

području prikazivanja znanja. Peters (2009) navodi neke od načina na koje su folksonomije osobito dobre u tom području. Koliko god uporaba prirodnog jezika stvarala probleme na razini neujednačenosti broja i padeža, ona na semantičkoj razini donosi nove pojmove – neologizme – koji se stvaraju prema potrebama korisnika. Možda ti neologizmi neće zaživjeti, ali nešto drugo hoće umjesto njih jer su folksonomije koncipirane tako da će reflektirati najnovije trendove. Mnogi pojmovi koji će kasnije postati dijelovima kontroliranih rječnika nedvojbeno će se prvo pojaviti u folksonomijama. Prekoordinirani bi sustavi osobito mogli profitirati od toga jer će imati priliku kroz razvoj oznake unutar folksonomija pričekati dok se jedan pojam ne izdvoji kao najbolji i onda ga preuzeti i nadodati svom rječniku time ostvarujući ono što Špiranec i Ivanjko zovu „korisničkim jamstvom“ (2012, str. 61), jamstvom da će se taj pojam koristiti jer za njega već postoji korisnička baza. Uz to folksonomije one su osobito bitne za veoma specifična ili opskurna područja čiji će nazivi vrlo teško pronaći mjesto među usvojenim pojmovima kontroliranih rječnika jer dopuštaju korisnicima kojima je to područje od interesa da iskoriste oznaku koja ga najbolje opisuje i ne moraju se zadovoljavati puno preopćim oznakama unutar drugih sustava. Isto vrijedi i za manje zastupljene jezike.

Njihovi nedostaci direktno se navezuju na njihove prednosti. Novi i specifični pojmovi odličan su primjer, jer jednako je vjerojatno, pošto ne postoji formalni rječnik pojmova unutar folksonomija, da netko uopće ne uspije pronaći taj specifični sadržaj iako je za njega zainteresiran jer mu je dodijeljena veoma specifična oznaka. Nedostatak formalne organizacije znači da će se sve oznake neovisno radilo se o sadržajnim, formalnim ili osobnim miješati zajedno.

3.3.5. Strukturiranje folksonomija

Najzastupljeniji prijedlog kako od folksonomija načiniti vrlo dobar alat za predmetnu obradu je pokušaj strukturiranja folksonomija (Lasić-Lazić, Špiranec i Ivanjko, 2014). Strukturiranje bi iskoristilo postojeće mnoštvo znakova i od njih pokušalo stvoriti pregledniji sustav koji ne bi izgubio na raznolikosti nego samo na duplikatima. Postojanje osiguravatelja strukture nakon što bi ona bila postignuta, da osigura da je prvi val novih korisničkih oznaka ne baci natrag u nered, značilo bi početak razmatranja novog položaja taksonomija kao punopravnog pripravnika indeksnih alata.

Predložene strategije strukturiranja uključuju prema Peters (2009, str. 228-235) uvođenje sustava automatskih prijedloga kao kod web tražilica – kad korisnik ide upisati korisničku oznaku na temelju već napisanih slova i oznaka koje su drugi iskoristili, sustav bi mu ponudio prijedloge kako bi ta oznaka mogla završiti. Ako bi to uspjelo, dosta znakova koji su pravopisno neujednačeni zbog zatipaka bi nestao. Nadovezujući se na to, nameće se da se i za riječi koje se odnose na samog korisnika kao na primjer 'ja' ponudi alternativno rješenje u obliku korisničkog imena korisnika na platformi na kojoj se nalazi jer gledano iz kolektivne perspektive oznaka 'ja' na sadržajima nekome tko pretražuje nije ni od kakve pomoći. Gruber (2005) predlaže da se izradi aplikacija koja bi se koristila za prijenos oznaka iz jednog sustava u drugi jer različiti sustavi imaju različite oblike označavanja istih stvari – na primjer u izrazima koji nužno imaju velika i mala slova. On naglašava kako ne bi bilo bitno da oznaka u oba sustava izgleda isto, nego samo da ju sustav prepozna kao jednu te istu oznaku.

Zhou et al. (2017) su u svom radu *Query expansion with enriched user profiles for personalized search utilizing folksonomy data* predstavili algoritam koji bi se bavio proširivanjem korisničkih profila ne samo na temelju njihovih navika dodavanja oznaka, nego i na upitima koje su postavljali prilikom pretraživanja platforme koja dopušta korisničko istraživanje i uz to povezali i upite i dodijeljene korisničke oznake sa riječima ugrađenim u same dokumente (engl. *word embedding*) koji su pretraživani i označivani. Tvrde da je taj algoritam mnogo uspješniji od njegovih suvremenika u stvaranju sustavne ontološke organizacije pojmova iz folksonomija.

3.3.6. Sadržajna analiza

Nakon prolaženja kroz alate za obavljanje predmetne obrade, treba se posvetiti i pitanju na što se usredotočiti tijekom predmetne obrade. Sadržajna analiza onaj je dio predmetne obrade koji se bavi analizom sadržaja dokumenta u svrhu identificiranja njegove središnje teme na temelju koje će se dokumentu onda dodijeliti odgovarajuće indeksne oznake. Kao što Špiranec (2014) ističe, problem počinje već od samog pojma sadržaj kojeg je teško jednoznačno definirati jer je sam proces identificiranja sadržaja interpretativan. Hutchins (1978) je to pokušao razjasniti predlaganjem pojma očemnosti (engl. *aboutness*) koji se svodio na dvije stvari – eksplicitno izneseno znanje unutar djela i njegovu ciljanu svrhu u odnosu na

korisnika – koje su trebale biti bolje smjernice za sadržajnu analizu od viđenja sadržajnog označivanja kao sažetka djela prikazanog indeksnim oznakama i pomoći raščlaniti sadržaj na dvije komponente, onu objektivnu i onu subjektivnu. Iako taj prijedlog nije razriješio probleme jednoznačnog označivanja sadržaja, poslužio je kao temelj za daljnje traženje rješenja tog problema.

Konceptualni model *Uvjeta za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka* (engl. *Functional requirements for subject authority data*) ili akronimom FRSAD (2010) predlaže koje bi informacije sadržajne oznake trebale sadržavati i na koji način bi te informacije trebale biti od koristi korisnicima. Iako je ovaj model stvaran prvenstveno s bibliografskim zapisima na umu, može biti primijenjen u svim sustavima za organizaciju znanja.

Taj konceptualni model pitanje sadržaja i očemnosti gleda iz perspektive korisnosti korisniku, to jest da sadržajne oznake budu one za koje se očekuje da će korisnik koristiti pri traženju izvora koji bi mogli zadovoljiti njegovu informacijsku potrebu. Također, on uz pojam očemnosti spominje i pojam prikaza (engl. *ofness*) koji je bio potreban za proširivanje pojma očemnosti u slučajevima sadržajne analize vizualnih djela jer je prilikom pretraživanja takvih djela upit kojeg će korisnik postaviti vezan za ono što se nalazi u vizualnom djelu, a ne nužno za njegovu tematiku. To znači da u sklopu modela FRSAD sadržajna analiza uključuje opise stvari prikazanih unutar djela, identifikaciju pojedinaca, stvari, događanja i mjesta prikazanih unutar djela te interpretaciju značenja samog djela. Grkinić, Kos i Špiranec (2016) ističu kako je ovaj model primjenjiv na svim imaginativnim djelima, što uključuje i književnu fikciju, za koju navode da se u knjižnicama tradicionalno ne vrši sadržajna obrada. Koliko god on doprinjeo sadržajnoj analizi imaginativnih djela, također ističu da ovaj model sadržajne analize nije dovoljno dobar za pretraživanje unutar područja društvenih znanosti.

4. Korisničke oznake na AO3

Navedeno je da struktura folksonomije ovisi o izvoru, korisnicima i korisničkim oznakama. U slučaju AO3 izvori su u pravilu tekstualni radovi, često s ljubavnom tematikom, koji ne prate ista pravila prilikom svrstavanja u žanrove kao moderna književnost; korisnici su obožavatelji nekog izvora koji stvaraju spomenute (većinom) tekstualne radove; a korisničke oznake je malo teže za opisati unutar jedne rečenice.

U svojim Uvjetima pružanja usluga AO3 navodi kako je moguće vidjeti korisničke oznake na radovima. Postoje četiri načina (2019c):

- 1) Pretraživanje korisničkih oznaka dat će na pregled sve oznake vezane uz upit, bilo autorske, bilo korisničke
- 2) Pretraživanjem radova dobiju se radovi na pregled. Na njima su vidljive oznake koje je radu dodijelio njegov autor
- 3) Pregledavanjem vlastitih djela koja su zabilježili (bookmarkali) drugi korisnici, biti će vidljive sve javne dodane korisničke oznake radova određenog korisnika uz vlastite autorske korisničke oznake
- 4) Moguće je pristupiti javno zabilježenim radovima pojedinog korisnika, ili za pojedini fandom. Na njima će biti vidljive sve dodane korisničke oznake, također uz autorske korisničke oznake

Iz tog opisa da se zaključiti da je AO3 produžena uska folksonomija. Konkretno, samim radovima su pri dodavanju na AO3 dodijeljene oznake od strane korisnika autora, dok je korisničke oznake moguće dodati svim radovima prilikom zabilježavanja, ali se to tretira kao zasebni zapis – ukoliko deset korisnika zabilježi jedan rad neće se njihov ukupan zbir oznaka pojaviti kao zapis ispod rada, nego će se pojaviti deset zapisa o zabilježavanju po jedan za svakog korisnika zajedno sa svim oznakama i komentarima koje su dodali svojoj zabilješci. Napomenuto je da su takve vrste folksonomija podložnije strukturiranju jer je količina generiranih oznaka znatno manja nego kod širokih folksonomija. Na Slikama 2 i 3 moguće je vidjeti razliku između oznaka koje je korisnik dodijelio kao autor, a koje kao korisnik.

By a Thread by [shimotsuki](#) 17 Sep 2019
 Harry Potter - J. K. Rowling

No Archive Warnings Apply. [Remus Lupin/Nymphadora Tonks](#), [James Potter/Lily Evans Potter](#), [Remus Lupin](#), [Nymphadora Tonks](#), [Sirius Black](#), [Lily Evans Potter](#), [James Potter](#), [Albus Dumbledore](#), [Harry Potter](#), [Andromeda Black Tonks](#), [Poppy Pomfrey](#), [Alternate Universe](#), [Character Death Fix](#)

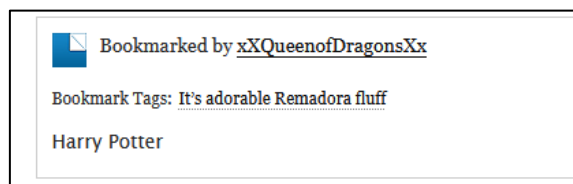
May 1998: After the final battle, Remus Lupin has a choice to make – with a little help from some old friends.

Part 1 of [Warp and Weft](#)

Language: English Words: 7,755 Chapters: 3/3 Comments: 8 Kudos: 20 Bookmarks: 4 Hits: 272

Slika 2: korisničke oznake dodijeljene od strane autora. Izvor:

<https://archiveofourown.org/users/shimotsuki/pseuds/shimotsuki/works>

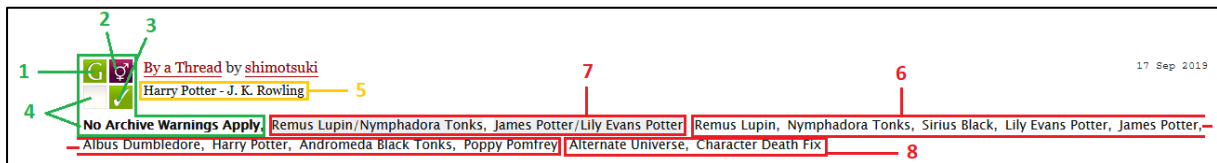
Slika 3: korisnička oznaka dodana radu sa Slike 2 od strane korisnika AO3. Izvor:

<https://archiveofourown.org/works/20658824/bookmarks>

Navedeni primjeri pokazuju da su korisničke oznake na ovoj platformi prepoznatljive prema tome da su podvučene, što ih ujedno označava i kao poveznicu. Tekst koji nije podvučen u Slici 2 odnosi se na sažetak rada, dok je na Slici 3 riječ o komentaru ili natuknici dodanoj od strane korisnika koji je zabilježio taj rad – u ovom slučaju to je xXQueenofDragonsXx. Korisnička imena i imena samih radova također su podcrtani, ali su bojom ili položajem unutar opisa rada vidljivo odvojeni od korisničkih oznaka.

Iz ova dva primjera moguće je vidjeti da korisničke kategorije sadrže sve tri kategorizacije oznaka. Korisničke oznake koje pokrivaju sadržaj su sve podvučene korisničke oznake iz Slike 2 i 3. Raznolikost i pravila pravopisa, oblika i vrsta riječi vidljiva je iz tih istih primjera: korisničke oznake iz slike 2 sve su u nominativu i jednini gdje je to moguće dok je korisnička oznaka iz slike 3 kratka rečenica. U daljnjim primjerima postati će evidentno da ti lingvistički aspekti nisu vezani za vrstu oznaka – i autorske korisničke oznake mogu ne biti u nominativu, a korisničke oznake zabilješki mogu biti veoma uređene. Dodatni tekst sa Slike 3 'Harry Potter' iako nije korisnička oznaka je redundantan jer su prilikom pretraživanja korisničkih oznaka na zabilježenim radovima uvijek pretražive i sve autorske korisničke oznake, a ovaj pojam odgovara oznaci fandoma.

Kako bi se bolje prikazalo strukturiranje AO3 korisničkih oznaka, na Slici 4 istaknute su i numerirane sve različito strukturirane vrste korisničkih oznaka. U pitanju su samo autorske korisničke oznake.

Slika 4: Približena i obilježena Slika 2

Na slici je moguće razaznati osam različitih kategorija istaknutih sa tri boje. To nam govori da je strukturalna razrađenost folksonomije koja se koristi na AO3 poprilična. Način na koji se prepoznaju strukturalne razlike je vizualni i pozicioni. Slijedi kratki pregled kategorija prije ulaska u pojedinosti svake kategorije zasebno

1 – gornji lijevi kvadrat nosi oznaku primjerenosti za uzrast.

2 – gornji desni kvadrat nosi oznaku o spolu sudionika ljubavne veze ako takva postoji unutar rada.

3 – donji desni kvadrat nosi oznaku koja određuje je li tekst rada završen ili ne

4 – donji lijevi kvadrat nosi vizualnu oznaku upozorenja upotpunjenu njezinom tekstualnom inačicom

5 – oznaka originalnog izvora na temelju kojeg je ovaj rad transformativan kao i oznaka fandoma

6 – oznaka likova prisutnih unutar rada

7 – oznaka veze između likova

8 – dodatne oznake sadržaja rada

Iz ovih kategorija da se iščitati koji su uobičajeni elementi tekstualnih uradaka koji sačinjavaju većinu mrežnih izvora na ovoj mrežnoj stranici. Kategorije su prilagođene opisu sadržaja rada kroz elemente koji su korisnicima bitni kriteriji za odabir kojem radu će pristupiti. Sadržajna analiza nije usredotočena na pronalaženje nekoliko pojmova koji će opisati centralnu temu mrežnog izvora, već izlaže pojedinosti koje su prisutne unutar teksta. Čitav sustav označivanja na AO3 teži tome da bude relativno deskriptivan što je posljedica prilika u kojima je ova platforma nastala. S obzirom da joj je temeljni cilj da se niti jedno djelo na ovoj mrežnoj stranici

ne cenzurira potrebno je dosta podobno opisivanje sadržaja kako bi korisnici mogli provjeriti da li se u radu nalazi nešto što bi ih moglo uznemiriti. Iz tog razloga dodatne oznake sadržaja rada znaju izgledati kao na slici 5.

Graphic Depictions Of Violence, Sun (Pokemon), Lusamine (Pokemon), Sauboh | Faba, Wicke (Pokemon), Original Pokemon Trainer(s), Original Characters, Crobat (Pokemon), Onvern | Noivern, Kabutops (Pokemon), Amaruruga | Aurorus, Ultra Beasts - Character, Necromza, Silvady | Silvally, Lychee | Olivia, Matis | Lt. Surge, Pokemon - Freeform, Psychological Torture, Mental Health Issues, Implied/Referenced Rape/Non-con, Suicide, Implied/Referenced Alcohol Abuse/Alcoholism, Alcohol Abuse/Alcoholism, Beating, Past Abuse, Violence, Dehumanization, Dark Fantasy, Post-Game(s), Swearing, Emotionally Repressed, Obsessive Behavior, Mental Breakdown, Blood and Gore, Alternate Universe, Turama, Time Skips

Slika 5: Korisničke oznake upozorenja o uznemirujućem sadržaju. Izvor:

<https://archiveofourown.org/works/20743373>

Preostalih šest poveznica prisutnih u opisu rada i vidljivih sa Slike 2 su naslov, autor, zbirka ili serijal, komentari, lajkovi, i bookmarkovi. Prva tri polja radu dodjeljuje korisnik koji je njegov autor i sva tri su pretraživa, ali u pitanju nisu korisničke oznake. Radi se o jedinstvenim poveznicama od kojih naslov vodi u sam rad, autor vodi na korisnički profil autora i mrežnu stranicu svih njegovih drugih radova, dok polje serijala ili zbirke vodi do mrežne stranice gdje se nalaze svi radovi unutar tog serijala ili zbirke. Serijal određuje autor i sastoji se od radova koje je autor zajedno grupirao, bilo da se radi o radovima koji se nadovezuju jedan na drugi ili su samo tematski grupirana. Zbirku može stvoriti bilo tko i dodati u nju radove po želji, no u pravilu postoji neka zajedničkost svim radovima unutar jedne zbirke. Zadnje tri poveznice vode na komentare na rad, lajkove na rad, i bookmarkove; sve tri sustav automatski generira kada se pojavi prva svoje vrste.

4.1. Zeleno istaknute oznake

Zeleno istaknute oznake su oznake koje se pojavljuju posložene u kvadrat sastavljen od četiri kvadrata u gornjem lijevom kutu opisa rada. Izražene su vizualno simbolima uz tekstualni dodatak uz skupinu četiri koji je se razlikuje od ostalih tekstualnih oznaka po tome što je on izražen masnim slovima. Sve oznake unutar ove skupine su fiksnog naziva, što znači da iako korisnik za druge kategorije može koristiti prirodni jezik i unositi oznake u kojem god obliku želi, ovdje to nije moguće. Dakle, za te oznake sastavljen kontrolirani rječnik koji uz definirane izraze ima pridružene i vizualne simbole. Dakako, korisnik je i dalje taj koji bira koje od ponuđenih oznaka će pridružiti svom radu. Dvije od četiri kategorije ovih oznaka su obavezne.

4.1.1. Oznake primjerenog uzrasta

Slika 6: Oznake primjerenog uzrasta

Kao što se može vidjeti iz Slike 6, postoje četiri oznake primjerenog uzrasta i jedna prazna oznaka. One, kao i oznake koje se pridjeljuju filmovima, služe kako bi svoje moguće korisnike upozorile na to za koje dobne skupine je njihov sadržaj primjeren i usko su vezane uz kategoriju oznaka vezanih za upozorenja koja također pripada skupini zeleno istaknutih oznaka. Pojedinačno, oznake iz ove kategorije imaju sljedeće značenje:

G – generalno – sadržaj primjeren svim uzrastima. Radovi s ovom oznakom u pravilu ne sadrže ništa uznemiravajuće

T – tinejđeri – primjereni za tinejđere i starije. Radovi s ovom oznakom mogu sadržavati doticaje s nekim osjetljivim temama za koje se pretpostavlja da se i sami tinejđeri susreću u svom svakodnevnom životu.

M – za zrele (eng. *mature*) – primjereni za sve koji se smatraju doraslima temama obrađenim u radu označenom ovom oznakom. Takav rad sadrži neke uznemiravajuće i/ili osjetljive teme, ali ne ništa jako detaljno opisano.

E – eksplicitno – primjereni samo za odrasle. Rad sadrži teme s eksplicitnim scenama seksa ili nasilja.

∅ – prazni kvadrat znači da radu svjesno nije pridodana oznaka primjerenog uzrasta. To znači da autor rada ne zna koju oznaku iz skupine da pridoda radu, ili ne želi otkriti koja oznaka bi bila primjerena iz kojeg god razloga.

Oznake M, E, i ∅, će prilikom pristupanja radu ako korisnik nije prijavljen u sustav otvoriti jednu dodatnu stranicu prije otvaranja stranice rada kako bi se korisnika upozorilo da bi sadržaj rada mogao biti uznemiravajuć. Ako korisnik da svoj pristanak da nastavi dalje, AO3 ga vodi do traženog rada. Ovu oznaku nije moguće izostaviti, niti kombinirati sa drugim oznakama iz iste kategorije.

4.1.2. Oznake o spolu likova u vezi unutar rada

Slika 7: Oznake o spolu ljubavnog para unutar rada

U sustavu oznaka AO3 postoji šest također fiksnih oznaka o spolu likova u vezi unutar rada. Oznake su prema redoslijedu na Slici 7 slijeva nadesno: lezbijska veza, heteroseksualna veza, mrežni izvor ne sadrži romantičnu ili tjelesnu vezu – a ako je sadrži ona nije centralna bit teksta, gay veza, multi: više od jedne vrste veze ili su u vezi više od dvije osobe, druge veze.

Za razliku od prošle kategorije u sklopu zeleno istaknutih oznaka, unutar ove kategorije moguće je odabrati više od jedne oznake. U slučaju odabira više od jednog od ponuđenih znakova, polje će prikazivati znak 'multi' bez obzira je li taj znak bio odabran ili ne. Prelaženjem pokazivačke strelice preko tog polja pojaviti će se oblak unutar kojeg su vidljive sve oznake dodijeljene tom radu. Ova kategorija ne zahtjeva da se odabere znak. Ukoliko se ne odabere polje će izgledati isto kao i nulto polje oznake primjerenog uzrasta. Odabir oznaka za ovu kategoriju ne pokreće posebno otvaranje mrežne stranice s upozorenjem.

Postojanje ovog polja vjerojatno se čini neobičnim, no, velika većina radova kojima se pruža pristup na AO3 je centrirano oko ljubavnih parova koji najčešće nisu bili zajedno unutar izvornog materijala, a to su u velikoj većini homoseksualni parovi. Ovo polje oznaka kao takvo ne služi kao upozorenje da rad sadržava vezu između dvije (ili više) osobe istog spola, nego je jedno od bitnih kriterija radova koji se koristi za pronalazak željenog rada za čitanje.

4.1.3. Oznaka o stanju rada

Slika 8: oznake o stanju rada

Ovo polje, koje zauzima donji desni kut unutar kvadrata s oznakama, upućuje na to u kojem stadiju postojanja je rad kojeg opisuje. Za objavljivanje rada na AO3 nije nužno da rad bude dovršen, i s obzirom da je moguće objavljivanje rada u

segmentima kao što su poglavlja, pojava nedovršenih radova nikako nije rijetkost. Iz tog razloga postoje oznake koje ističu je li rad završen ili nije. Kao što se može vidjeti iz Slike 8, postoje dva znaka koja popunjavaju ovo polje. Zelena kvačica označava da je rad završen, dok crveni prekriženi krug naznačuje da je uradak na kojeg se odnosi još uvijek u stadiju nastajanja ili se od njega odustalo prije no što je završen. I ovo polje je moguće ostaviti prazno, što označava da nema informacija o tome u kojem stadiju nastanka je djelo.

4.1.4. Oznake upozorenja

Slika 9: vizualne oznake upozorenja

Ranije je na Slici 5 bilo prikazano kako izgledaju korisničke oznake o uznemiravajućem sadržaju kao korisničke oznake osme skupine – dodatne oznake sadržaja rada. Međutim to su veoma specifične oznake, postoje i općenitije oznake od tih, a to su oznake upozorenja. Oznake upozorenja imaju svoju vizualnu i tekstualnu inačicu. Vizualna je ta koja popunjava donje lijevo polje unutar kvadrata oznaka i iskazuje se na tri načina prikazana na Slici 9, dok je tekstualna prva u nizu tekstualnih oznaka i istaknuta je masnim slovima. One su druga kategorija oznaka koja je neizostavna prilikom označivanja rada.

Prazno polje označava da u djelu ne postoji ništa na što bi se trebalo upozoriti, a što je pokriveno upozorenjima koja AO3 nudi. Kada je iskorištena ova opcija autor će se poslužiti korisničkim oznakama iz skupine dodatnih oznaka sadržaja ukoliko smatra da postoji nešto na što svoje potencijalne čitatelje ipak treba upozoriti. Tekstualna oznaka vezana uz prazno polje glasi: **niti jedno od upozorenja Arhiva nije primjenjivo** (engl. *no Archive warnings apply*).

Narančasta sličica s uskličnikom i upitnikom označava da autor radu ne želi dodijeliti oznaku upozorenja. To znači da on smatra da takva upozorenja nisu potrebna, neovisno o tome sadrži li njegov rad nešto na što bi se ona mogla odnositi ili ne, ili da postoji neko upozorenje koje se odnosi na njegov rad, ali on svjesno neće rad označiti tom oznakom. Tekstualna oznaka vezana uz ovo polje je: **Stvaratelj je**

odlučio ne upotrijebiti upozorenja Arhiva (engl. *Creator chose not to use Archive warnings*).

Crvena sličica s uskličnikom znači da je rad označen s jednom ili više ponuđenih oznaka upozorenja. Autor radu može dodijeliti sva upozorenja ukoliko smatra da se je njegov rad sadržaja koji bi ih zahtijevao. Ona će sva biti izražena oznakama s masnim slovima, i biti će međusobno odvojene zarezima kao što su sve korisničke oznake u tekstualnom obliku. U slučaju Slike 5 to je na primjer oznaka upozorenja o detaljnim opisi nasilja. Uz nju postoje još i oznake upozorenja za maloljetnički seks, nekonsenzualni seks/silovanje, i smrt jednog od glavnih likova rada. Autor ove oznake može kombinirati s oznakom da je 'odlučio ne upotrijebiti oznake Arhiva' u slučaju da želi upozoriti samo na jednu konkretnu stvar koja zahtjeva upozorenje, ali ne i na druge koje se nalaze unutar njegovog rada.

Problem kod ovih oznaka je što ih je moguće koristiti u svim kombinacijama s oznakama primjerenog uzrasta, što znači da je postojanje rada koji je označen s upozorenjem silovanja i kojemu je dodijeljena oznaka da je primjeren za sve uzraste moguća. U takvim slučajevima najvjerojatnije se radi o novim korisnicima AO3 koji se još nisu privikli na sustav oznaka kojima se Arhiv koristi. Prilikom nailaženja na takav, a i bilo koji drugi rad za koji korisnik smatra da je neprimjeren označen – neovisno o kojoj se oznaci radilo – korisnik autoru rada putem komentara može ukazati na tu neprimjerenost i očekivati da će autor ili poduzeti nešto da to promijeni ili dati adekvatno objašnjenje za odabir oznaka koje je upotrijebio. Ukoliko autor inzistira na oznakama koje neadekvatno opisuju njegov rad, korisnik ga uvijek može prijaviti AO3 jer u tom slučaju autor krši pravila pod kojima mu se pružaju usluge. To vrijedi samo za oznake o primjerenom uzrastu i oznake upozorenja. U tim slučajevima, AO3 će apelirati na to da se oznaka na radu promjeni u praznu oznaku kad je u pitanju problem s oznakama primjerenog sadržaja, a kada je u pitanju oznaka upozorenja u oznaku da je stvoritelj odlučio ne koristiti upozorenja Arhiva. Ukoliko AO3 ne dobije odgovor od korisnika čiji je rad prijavljen zbog neadekvatnih oznaka, AO3 će privremeno sakriti djelo i dodijeliti mu navedene oznake. U druge odabire oznaka AO3 se neće miješati (Arcive of our own, 2019c).

4.2. Oznake fandoma i izvornog materijala

Ova oznaka istaknuta je narančastom bojom na Slici 4 jer je jedna od tri obavezne oznake i jedina od te tri koja nije strogo definirana kontroliranim rječnikom što znači da korisnik može, ali i ne mora, unijeti tu oznaku prema vlastitim željama bez uzimanja prijedloga AO3 u obzir. Sustav će prilikom upisivanja te oznake ponuditi postojeće mogućnosti na temelju unesenih znakova. Preporučuje se da se koriste postojeće korisničke oznake kad god je to moguće. Čak i kad se korisnik odluči za korisničku oznaku drugačiju od ponuđene, velika je vjerojatnost da je ta oznaka povezana s njezinim općeprihvaćenim oblikom. U tom slučaju jedina razlika između preporučene i korištene oznake biti će u tome koji će se oblik odabranog naziva prikazivati u polju za oznaku fandoma i originalnog izvora. Korištenje neopćeprihvaćene oznake kao poveznice vodi na prvu stranicu pretraživanja po fandomu koje uključuje sve oblike korištenog naziva povezane s općeprihvaćenom oznakom, tako da korisnik dodjelom oznake koja odudara od općeprihvaćene nije na gubitku prilikom pretraživanja po oznaci. Ako takva oznaka vodi samo na mrežnu stranicu s radovima koji su označeni s identičnom oznakom to znači da tu oznaku goniči oznaka još nisu povezali s njenom općeprihvaćenim inačicom. Iz toga se može vidjeti da u pozadini vidljivih oznaka postoje veze koje povezuju srodne pojmove i daje naznake mogućeg postojanja i hijerarhijskih veza i odnosa unutar sustava oznaka.

U polje za oznaku fandoma i izvornog materijala moguće je unijeti više od jedne korisničke oznake jer je moguće da se rad temelji na više različitih izvora. To podrazumijeva je u radu prisutan po barem jedan lik iz svakog od izvora na kojima se rad temelji. Ukoliko se samo likovi iz jednog izvora prebacuju u drugi svijet preporuča se oznaka iz skupine koja je u svrhe ovog rada obilježena brojem osam i nosi nastavak – fuzija (engl. *fusion*), kao na primjer Alternativni svemir – fuzija s Harryjem Potterom (engl. *Alternative universe – Harry Potter fusion*) u kojem likovi iz nekog drugog originalnog izvora pohađaju školu za čarobnjake i vještice Hogwarts, ali likovi iz samog serijala Harry Potter nisu prisutni i često uopće nije poznato da li su oni ikad postojali, već je škola koju pohađaju jedina preuzeta stavka iz tog izvornog materijala (Archive of our own, 2019d).

Za izvorne materijale koji postoje u više izdanja ili na nekoliko različitih medija postoji više različitih oznaka – po jedna za svaku specifičnu verziju i jedna

sveobuhvatna koja se prepoznaje prema nastavku 'sve vrste medija' (engl. *all types of media*) dodanom na kraj korisničke oznake fandoma i izvornog materijala. Isto tako moguće je da su dva izvora poznata pod istim imenom. Iz tog razloga postoje oznake poput 'Orao – dvosmislen' (engl. *Eagle – Ambiguous*) koji je rezultat toga da su izvorni materijali 'Orao devete legije' (engl. *Eagle of the ninth*) i 'Orao – zločinačka odiseja' (dan. *Ørnen: en krimi-odyssé*) bolje poznati samo pod nazivom 'Orao'. Stoga se kod mrežnih izvora označenih s 'Orao – dvosmislen' ne može na temelju oznake fandoma i originalnog izvora procijeniti na kojem se originalnom izvoru od navedena dva taj rad temelji. Oznake s nastavkom 'dvosmislen' nikad nisu općeprihvaćene oznake jer nisu jednoznačne oznake (Archive of our own, 2019d).

Oznaka fandoma i izvornog materijala istaknuta je posebnom bojom u Slici 4 i iz razloga što je ona glavni istaknuti hijerarhijski element. Dvije sljedeće skupine oznaka – oznake likova i oznake veza – podređene su skupine ove skupine. Konkretno, na primjeru Harry Pottera: oznaka 'Harry Potter – J.K. Rowling' oznaka je fandoma koja ima svoje nadređene i podređene skupine. Nadređene su joj 'knjige i književnost', 'filmovi' i 'videoigre' jer su to mediji na kojima su izdani sadržaji vezani u serijal Harryja Pottera autorice J.K. Rowling. U ovom slučaju navedena oznaka se tretira kao da ima nevidljivi dodatak 'sve vrste medija' na kraju jer je to oznaka koja obuhvaća sve verzije koje se temelje na istom izvoru. Oznake kategorija nadređenih oznakama fandoma i izvornog materijala ne navode se u opisu rada jer su implicitno sadržane u navedenoj oznaci. Postoje kao oznake zato što je popis fandoma, koji je moguće pregledavati, razvrstan prema tim kategorijama.

S obzirom na taj nevidljivi dodatak vidljivo je da postoje druge oznake fandoma i izvornih materijala koje su okupljene pod ovom oznakom, a one su 'LEGO Harry Potter (videoigre)', 'Fantastične zvijeri i gdje ih naći (filmovi)', 'Harry Potter i ukleto dijete – Thorne i Rowling', te 'Harry Potter: Hogwarts Mystery (videoigra)'. Pretraživanje tih oznaka dati će samo rezultate koji sadrže tu oznaku, dok će pretraživanje oznake 'Harry Potter – J.K. Rowling' ponuditi radove označene sa svim navedenim oznakama. Oznake koje se relacijski vežu kako bi upućivale na isto mjesto kao i 'Harry Potter – J.K. Rowling' oznaka najčešće su oznake u polju fandoma i izvornog materijala koje se odnose na pojedinačnu knjigu iz Harry Potter serijala, na pojedinog lika ili skupinu likova (na primjer smrtonoše) iz serijala, ili naslova rada ili serijala koji postoji na AO3 a koji za oznaku fandoma i izvornog

4.3. Crveno istaknute oznake

Oznake istaknute crvenom bojom imaju zajedničko to da sve sadržajno opisuju rad – koje likove on sadrži, koje veze među likovima, i sve ostale načine koji ne uključuju prva dva. Iz navedenog možemo vidjeti da se barem dvije od tri kategorije sadržajnih oznaka sastoje od onoga što FRSAD model naziva prikazom.

4.3.1. Oznake likova prisutnih unutar rada

Kao što se moglo očekivati, oznake likova prisutnih unutar rada čine upravo kako im ime kaže – popisuju likove unutar rada. Općeprihvaćene oznake likova sadrže puno ime i prezime lika ako je takvo poznato, s time da su imena likova u slučaju da dolaze iz izvora koji su na jezicima koji koriste druga pisma transliterirana na latinicu. Likovi koji imaju nadimak pod kojim su poznatiji nego pod svojim 'pravim' imenom, imaju nadimak naveden kao srednje ime unutar navodnika – na primjer 'James „Bucky“ Barnes' iz serijala filmova *Osvetnici* (engl. *Avengers*). Redovita je pojava kada je u pitanju izvorni materijal koji je animirani japanski serijal da likovi imaju dva imena, jer su im dodijeljena nova imena prilikom emitiranja serijala u Americi. Općeprihvaćene oznake likova tog tipa sadrže okomitu liniju unutar oznake koja odvaja ta dva imena. Tako je na primjer glavni lik popularnog animiranog serijala temeljenog na istoimenoj videoigri *Pokemon* na AO3 identificiran oznakom 'Satoshi | Ash Ketchum'. Ime na izvornom jeziku originalnog izvora imati će prednost nad ostalim varijantama i biti izneseno prvo unutar oznake.

U slučajevima kada likovi iz različitih fandoma i izvornih materijala imaju isto puno ime, izvor iz kojega potječu biti će naveden u zagradi iza imena unutar oznake lika kako bi se izbjeglo moguće brkanje likova. Također, kada neka oznaka koja je općeprihvaćena u nekoj od drugih kategorija bude unesena u polje oznaka likova prisutnih u radu, toj će uporabi oznake sustav nadodati nastavak – lik (eng. *character*). Na primjer 'Buffy ubojica vampira' (engl. *Buffy the vampire slayer*) je istovremeno naziv serije, ali i ime glavnog lika. S obzirom da je oznaka fandoma obavezna oznaka, a i puno ime glavnog lika je 'Buffy Summers', izraz 'Buffy ubojica vampira' opće je prihvaćena oznaka za taj fandom i originalni izvor. U slučaju kada bi netko taj isti izraz iskoristio za oznaku lika, ta bi oznaka tada izgledala ovako: 'Buffy ubojica vampira – lik' jer sustav sam automatski nadodaje nastavak u takvim slučajevima. No, ovo su samo neke od smjernica, kojih ima mnogo, za goniče

oznaka vezane uz oznake likova jer su oni ti koji čine oznake općeprihvaćenima. Drugi korisnici nisu dužni pridržavati se ovih preporuka. Sve inačice oznaka za pojedini lik biti će povezane s općeprihvaćenom oznakom i time označene kao sinonimi (Archive of our own, 2019e).

U ovoj se kategoriji po prvi puta javlja problem odabira relevantnih oznaka. Relevantnost je, kao što navodi Saračević (2007), jedan od glavnih aspekata pretraživanja informacija, a svodi se na odnos između informacije i svrhe s obzirom na željeni ishod. U slučaju sustava AO3 informacija je korisnička oznaka, svrha je pronalaženje radova s tom oznakom koje sadrže lika kojeg označuju, a željeni ishod je da se lik čija se oznaka pretražuje bude prominentan unutar pronađenog rada. U sustavu AO3 postoji problem s realizacijom relevantnosti takvih upita koji proizlazi iz tendencije da se korisničkim oznakama označi sve što se u radu pojavi barem jedanput neovisno koliko ta pojava bila duga ili bitna kako bi, kao što je već spomenuto, korisnici mogli izbjegavati radove sa sadržajem koji im ne odgovara – a to uključuje i likove. Posljedica toga je da korisnici koji su zainteresirani za radove u kojima bi sporedni lik iz izvornog materijala bio glavni lik rada kojem su pristupili imaju problema s pronalaženjem relevantnog sadržaja jer pronaći rad u kojem je označen taj lik i zaista se pojavljuje je jednostavno, naći onaj u kojem je on centralni lik zahtjeva dosta pregledavanja ili dodatnog filtriranja dobivenih rezultata pretraživanja.

Između oznaka likova prisutnih unutar rada i određenih dodatnih oznaka sadržaja može postojati relacijska veza iste razine. To je slučaj kada se dodatne oznake sadržaja koriste kako bi naznačile neku pojedinost vezanu uz neki lik, specifičnu za njegovu pojavu unutar djela. Tako će oznake koje naznačuju da je Harry Potter u određenom radu rođen kao žensko, ili ima zmajskog pretka, ili je zanimanjem fotograf biti povezane sa samom oznakom lika. To vrsta povezivanja događa se i unutar same kategorije oznaka likova u slučajevima gdje autori naprave manju izmjenu u imenu lika pa 'Harry Potter' postane 'Hadrian Potter', ili njegova ženska inačica nosi ime 'Iris Potter'. S obzirom da se i dalje radi o istom liku samo definiranom alternativnim okolnostima, logično je da su ti pojmovi povezani.

Jedna od napomena iznesena na tumblr blogu *Zavrzlama gonjenja* (engl. *Wrangle tangle*), koji održavaju goniči oznaka na AO3 i otvoren je za pitanja javnosti, je da u slučaju dodatnih oznaka sadržaja uz likove treba biti što specifičniji prilikom

imenovanja likova. Navedeno je da je oznaka 'samopouzdan Peter Quill' (engl. *confident Peter Quill*) dobra oznaka zato jer goniči onda znaju da je u pitanju Peter iz Marvelovih filmova *Čuvari galaksije* (engl. *Guardians of the Galaxy*) i mogu tu oznaku pridružiti oznaci tog određenog lika i čitavoj hijerarhiji kojoj ona pripada. Oznaka 'samopouzdan Peter' bila bi loša jer samo unutar Marvelove franšize stripova i filmova postoji 56 različitih likova koji se zovu Peter (Wrangle tangle, 2018). Takva oznaka postaje beskorisna jer bi pridruživanje te oznake bilo kojem od Petera značilo da će se drugi radovi označeni tom oznakom, a koji ne sadrže istog Petera, pojavljivati prilikom pretraživanja oznake lika za Petera kojem je ta oznaka bila pridružena.

Treba još napomenuti da su sve oznake iz sljedeće skupine – skupine oznaka veza među likovima – podređene oznakama likova od kojih se sastoje.

4.3.2. Oznake veza između likova

Ova vrsta oznaka također je jedna od vizualno istaknutih unutar opisa rada – njihovo polje je sivo, a ne bijelo kao ostatak opisa rada. To naznačava, kao što se i moglo očekivati s obzirom na postojanje oznake o spolu ljubavnog para unutar rada, da ova skupina predstavlja jedan od najbitnijih kriterija prema kojem korisnici biraju radove za čitanje. Međutim, ova kategorija nije obvezna, kao što nije ni prošla, tako da radovi koji ne sadrže veze također postoje.

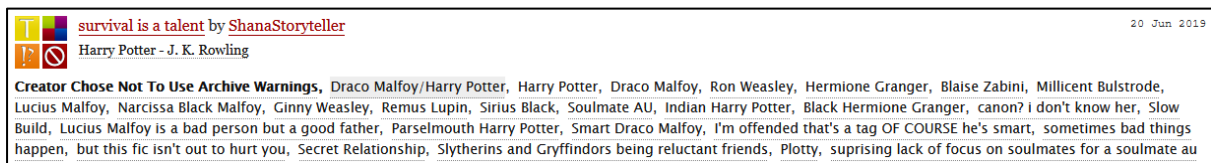
Postoje dvije vrste veza koje se mogu naznačiti unutar ovog polja: one platonske i one romantične ili seksualne. Razlika se očituje u jednom znaku. Unutar oznake za platonske veze imena likova biti će povezana znakom '&', dok će likovi koji su u romantičnoj ili seksualnoj vezi imati imena povezana znakom '/'. To je format u kojem dolaze općeprihvaćene oznake. Drugi načini naznačivanja veza uključuju kombinacije imena likova, kao što je 'Brangelina' bio aktualan naziv za Angelinu Jolie i Brada Pitta dok su bili zajedno, korištenje slova 'x' između imena umjesto navedenih znakova, te druge pojedinosti specifične za određene fandome.

Iz općeprihvaćenog načina označavanja veza između likova najjasnije je vidljivo da je postkoordinacija unutar ovog sustava moguća. Mogućnost poskoordinacije dala se naslutiti iz primjera dodatnih oznaka sadržaja vezanih za likove jer i one kombiniraju jednu postojeću oznaku s dodatnim pojmovima, no u

slučaju oznaka veza između likova jasno je vidljivo koje dvije već postojeće oznake su spojene kako bi stvorile novu.

4.3.3. Dodatne oznake sadržaja rada

Ovo je kategorija oznaka u kojoj postoji najmanje uniformnosti. U slučajevima svih prethodnih kategorija, korištenje općeprihvaćenih oznaka je uobičajeno. Isto vrijedi i za ovu kategoriju, jedino što postoji veća vjerojatnost da se unutar ove kategorije pojave oznake korištene po prvi put.

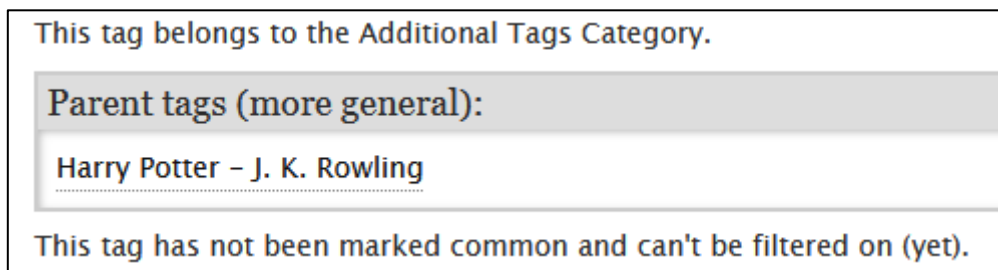

Slika 10: izdvojene korisničke oznake iz opisa rada 'survival is a talent'. Izvor:

https://archiveofourown.org/users/ShanaStoryteller/pseuds/ShanaStoryteller/works?fandom_id=13651

2

Na primjeru Slike 10 može se vidjeti nekolicina oznaka i njihovih vrsta koje se mogu pojavljivati unutar ove skupine. Dodatnim oznakama sadržaja pripadaju sve oznake u nizu nakon oznake lika 'Sirius Black'. Konkretno, unutar ovih oznaka prevladavaju oznake koje pobliže opisuju likove: 'Indijac Harry Potter', 'crnkinja Hermione Granger', 'pametna Draco Malfoy', 'Harry Potter govori parselski' i 'Lucius Malfoy je loša osoba, ali dobar otac'. Ovdje je od interesa oznaka 'Lucius Malfoy je loša osoba, ali dobar otac' jer se na njoj zbog razlike u primjeni pravila o velikim i malim slovima da naslutiti da ova oznaka nije općeprihvaćena. Pokušaj korištenja te oznake kao poveznice na druge radove s istom oznakom rezultira u prikazu poruke sa Slike 11:

Slika 11: uvećani snimak zaslona za pretraživanje oznake 'Lucius Malfoy je loša osoba, ali dobar otac'. Izvor:

<https://archiveofourown.org/tags/Lucius%20Malfoy%20is%20a%20bad%20person%20but%20a%20good%20father>

Ta poruka napominje kojoj kategoriji oznaka ova oznaka pripada, koja joj je nadređena oznaka, te da oznaka nije upotrijebljena dovoljno puta da bi postala općeprihvaćenom. Slika 11 je uvećani prikaz mrežne stranice i specifične poruke na njoj radi bolje razlučivosti teksta pa je dio koji slijedi ispod izostavljen, a on se sastoji od svih radova koji su upotrijebili upravo ovu oznaku. U ovom konkretnom slučaju radi se o točno dva rada: onome s kojega su ove oznake preuzete i prijevodu tog istog rada na talijanski u slučaju kojeg su oznake doslovno preuzete iz rada na engleskom i prema tome identične.

Sljedeća vrsta vidljiva unutar ove kategorije oznaka na primjeru sa Slike 10 su oznake koje se odnose na elemente sadržane unutar rada, ali koji pobliže ne definiraju likove: 'tajna veza', 'gryffindori i slytherini kao nevoljki prijatelji', te 'AS sa srodnim dušama'. Otvaranjem svake od ovih poveznica dobiva se uvid u to da je 'tajna veza' jedina općeprihvaćena oznaka, dok je 'AS sa srodnim dušama' drukčija formulacija općeprihvaćene oznake 'Alternativni svemir – srodne duše', a 'gryffindori i slytherini kao nevoljki prijatelji' relacijski povezan s oznakom 'prijateljstvo među kućama u Hogwartsu'. Oznake alternativnog svemira specifičnost su transformativnih radova obožavatelja, a odnose se na situacije gdje se dogodila temeljna promjena u načinu kako svijet funkcionira u odnosu na originalni izvor. Ona prema wiki članku sa mrežne stranice Fanlore (2019a) koja je još jedan od projekata Organizacije za transformativna djela može biti realizirana integriranjem sa svijetom originalnog izvora – kao u slučaju postojanja srodnih duša unutar svijeta Harryja Pottera – ili selidbom likova iz originalnog izvora u neko drugo ozračje, recimo svemir ili svijet profesionalnih modela. Već spomenuta primjena dodatnih oznaka sadržaja kao nadopuna kategorije oznaka upozorenja prikazana na Slici 5 također pripada ovoj vrsti dodatnih oznaka sadržaja jer izdvaja elemente prisutne unutar rada.

Unutar primjera sa Slike 10 pojavljuju se još i oznake vezane za elemente radnje unutar rada, a one su 'radnja puna zapleta' (eng. *plotty*) i 'sporo građenje' (engl. *slow build*). 'Sporo građenje' odnosi se na razvoj romantične veze među likovima i naznačuje da će se odviti dosta radnje prije no što ti likovi završe zajedno (Fanlore, 2019b)

Posljednju vrstu čine oznake koje se uopće ne odnose na djelo, nego su rezultat autorovog tretiranja polja za dodatne oznake kao mjesta za izražavanja vlastitog mišljenja ili direktnog obraćanja svojoj publici. To su u primjeru sa slike 10

oznake: 'izvorni materijal? Ne poznajem ga', 'uvrijeđen sam da je to oznaka, NARAVNO da je pametan', 'loše stvari se ponekad događaju' i 'ali ovaj rad nije tu da vas povrijedi' te 'iznenađujuć nedostatak fokusa na srodne duše u radu o alternativnom svemiru sa srodnim dušama'. S obzirom da AO3 nudi opciju komentiranja radova i davanja lajkova – pod nazivom kudosa – što su dvije karakteristike društvenih mreža, pojava ove treće, objašnjene na primjeru Slike 1, nije neočekivana.

4.4. Korisničke oznake na bookmarkanim djelima

Nakon što je dan uvid u način označivanja koji autori prakticiraju na svojim radovima, treba dati i uvid u korisničke oznake pridodane bookmarkanim djelima. Kao što je već napomenuto, korisničke oznake različitih korisnika pridodane radovima nikad se ne kombiniraju, nego su uz svaki zasebni bookmark pridodane oznake koje je korisnik njemu dodijelio. Jedan primjer toga bila je Slika 3, no radi boljeg primjera za analizu iskoristit će se i onaj prikazan u Slici 12

Slika 12: Korisničke oznake pridodane bookmarku rada iz Slike 10. Izvor: shorturl.at/epAR1

Slika 12 i korisničke oznake sadržane u njoj odnose se na isti rad kao i oznake iz slike 10. Prvo što je uočljivo kod ovih oznaka je da su neke od njih redundantne. Oznaka 'AS sa srodnim dušama' identična je onoj iz slike 10 kao i oznaka 'Harry Potter'. Oznaka 'Drarry', koja se odnosi na vezu između likova Harryja Pottera i Draca Malfoya, redundantna je iz istog razloga, jer je ona drugačiji oblik općeprihvaćene oznake 'Draco Malfoy/Harry Potter'. Postojanje ovih oznaka imalo bi smisla kada tijekom pretraživanja bookmarkova ne bi bilo moguće pretraživanje po oznakama koje je autor dodijelio radu, već samo po onima koje im je dodao korisnik koji je bookmarkao rad. Preostale oznake nisu redundantne i odnose se, osim oznake da je ovo alternativni svemir unutar svijeta originalnog izvora što nije naznačeno oznakama autora, na zabilježiteljev subjektivni dojam tog rada.

Ove korisničke oznake zanimljive su i jer prikazuju koje su oznake korisniku bitne za ponovno pronalaženje rada ukoliko ga ne bi namjeravao tražiti prema

oznakama koje mu je dodijelio autor. Iz navedenog je vidljivo da je odluka AO3 da oznaka fandoma i izvornog materijala bude obavezna dobra jer je to ujedno i prva oznaka iskorištena ovdje. Za njom slijede oznake sadržaja koje daju opći uvid u ono čime se rad bavi: navodi se centralni par likova oko kojeg se radnja kreće kratkom, mnogo kraćom od one općeprihvaćene, oznakom veze između tih likova što čini dodatnu oznaku koja bi naznačila ljubavnu komponentu nepotrebnom i dvije oznake koje generalno opisuju koji je centralni motiv koji pokreće radnju – a on je da unutar svijeta Harryja Pottera postoje srodne duše. Posljednje dvije odnose se na dojam koji je rad ostavio na korisnika što znači da su one njegove individualne oznake za pretraživanje sadržaja kada je korisniku bitnije da je rad 'epičan' ili da su likovi unutar njega kompetentni (izraženo oznakom BAMF) nego o čemu se radi unutar rada.

Ovo djelomično preklapanje najbitnijih oznaka unutar sustava oznaka AO3, originalnog izvora i veze među likovima, može značiti dvije stvari. Ili je sustav oznaka AO3 jako dobro prilagođen pretraživačkim potrebama svojih korisnika, ili se je korisnik toliko navikao na taj sustav oznaka, ili smatra da je dobar, da ga nesvjesno replicira i kad sam označuje radove kojima nije autor.

4.5. Goniči oznaka

Prema McCulloch (2019) goniči oznaka su ti koji čine kombinaciju slobodnog označivanja prirodnim jezikom i kontrole oblika pojmova mogućom jer su oni zaslužni za stvaranje svih relacijskih i hijerarhijskih veza unutar djela. Oni su isto tako ti koji preuzimaju onaj naporni dio posla gdje donose odluke za cijelu zajednicu za koji je Peters (2009) navela da je stresan većini prosječnih korisnika.

Njihova svrha je prema smjernicama za gonjenje oznaka „što bolja standardizacija općeprihvaćenih oznaka i sinonimskih veza, istovremeno držeći na umu da različiti fandomi (i ljudi) drugačije organiziraju informacije unutar svojih fandoma“ što onda ne bi značilo da je cilj nije „savršena shema oznaka, već jasnoća, razlikovanje sličnih oznaka sa sličnim konceptima, sprječavanje pojave pojedinačnih oznaka s različitim značenjima, i što lakše korištenje za što je više ljudi moguće“ (Archive of our own, 2019e). Za uspješno ostvarivanje tog cilja smjernice propisuju sljedeće principe:

Prvenstvo korisnika – goniči oznaka nisu tu da propisuju kako bi korisnici trebali označavati svoje radove, već da prate njihove tendencije i pomognu im u

organizaciji proizvedenih informacija. Prema tome goniči oznaka nikad neće mijenjati same oznake koje korisnik pridruži radovima. Jedina iznimka su, osim navedenih situacija kršenja uvjeta pružanja usluga, oznake koje već postoje u sustavu i čiji je se oblik podudara za korisničkom oznakom u svemu osim u primjeni velikih i malih slova. Sustav će u tim slučajevima automatski promijeniti velika i mala slova da bi se oznaka u potpunosti poklapala s onom općeprihvaćenom koja već postoji u sustavu.

Konzistencija – prilikom stvaranja ili odobravanja novih općeprihvaćenih oznaka treba paziti da format prati isti obrazac kao već postojeće općeprihvaćene oznake.

Raščlamba – U sustavu ne mogu postojati dvije iste oznake, pa ukoliko se dogodi da se jedna općeprihvaćena oznaka koristi za dva nepovezana koncepta potrebno je raščlaniti oznaku u dvije jasno definirane oznake. Trebalo bi se težiti da se do takvih situacija uopće ne dolazi.

Korist - proglašavanje oznaka općeprihvaćenim radi se kako bi se korisnicima olakšalo filtriranje, a ne kako bi se bolje organizirala postojeća hijerarhija oznaka.

Metaoznačivanje – prilikom dodavanja novih oznakama postojećim hijerarhijskim stablima treba paziti da novododana oznaka pripada svim hijerarhijskim razinama iznad one na kojoj se nalazi.

Goničem oznaka postaje se prijavom na tu poziciju kao i na svaki natječaj za posao, jedino je što ovo volonterska pozicija. Natječaje za poziciju goniča oznaka AO3 periodički objavljuje tri do četiri puta godišnje. Uz taj natječaj uvijek će biti navedena lista fandoma za koje se traže goniči oznaka jer isto kao što je kod indeksiranja poželjno da indeksirer posjeduje određeno znanje o grani znanja čije dokumente će indeksirati, ista vrsta znanja traži se i od goniča oznaka. Trenutno u sklopu mrežne stranice AO3 radi oko tristo goniča oznaka (Archive of our own, 2019e).

Prihvaćeni goniči nakon toga ulaze u proces treninga koji je ukratko opisan na blogu *Zavrzlama gonjenja* (Wrangle tangle, 2017). Sam proces traje oko šest tjedana. U prva dva tjedna vrši se upoznavanje sa komunikacijskim alatima i konceptom gonjenja oznaka, uključujućno s terminologijom. Četiri tjedna nakon toga provedena su u vježbi korištenja sustava za gonjenje na lažnim primjerima. Iako

nakon toga više nema treninga, za goniča oznaka smatra se da je završio s kompletnim treningom nakon dva mjeseca rada.

McCulloch (2017) ističe važnost goniča na primjeru lika iz audio serijala (engl. *podcast*) koji nakon svoje pojave nije bio imenovan još dvije epizode, ali su se unatoč tome na AO3 pojavljivali radovi koji su ga sadržavali. Važnost goniča oznaka bila je u tome što je osoba koja je bila zadužena za taj fandom uspjela osigurati da taj lik bude jednoznačno označen unutar sustava makar i pod oznakom 'čovjeka u smeđoj jakni' i prije no što je njegovo ime bilo otkriveno. Danas taj lik postoji pod općeprihvaćenom oznakom za likove unutar rada 'Jet Sikuliaq'.

Iz tog primjera možemo vidjeti da je postupak nastajanja pojmova unutar sustava oznaka AO3 denotativan, odnosno da se nove oznake unose u sustav kako se za njima pokaže potreba.

4.6. Folksonomija na AO3

Iz svega navedenoga o korisničkim oznakama na AO3 možemo vidjeti da su one poprilično dobro usustavljene relacijskim i hijerarhijskim vezama, ali da ne postoje rigidno propisana pravila o terminologiji iako rječnik pojmova evidentno postoji i vidljiv je vjerojatno najbolje u standardiziranim oblicima oznaka za likove unutar rada gdje postoje jasna pravila što sve ime lika uključuje i na koji način i kojim redosljedom se to ime navodi. To rješava jedan od najvećih problema zbog kojeg uporaba folksonomija nije široko rasprostranjena – nedostatak strukture.

Struktura folksonomije osim u lingvističkim aspektima prikazanim na primjeru oznaka likova, očituje se i u samom postojanju pet različitih kategorija oznaka koje osiguravaju smanjeno mješanje funkcionalnih oznaka – oznaka sadržaja i osobnih oznaka – jer je takvo mješanje moguće samo u skupini dodatnih oznaka sadržaja. Drugo najčešće mjesto pojave osobnih oznaka su korisničke oznake pridodane bookmarku rada, a on je odvojen od samog rada.

Treći stupanj strukture je postojanje hijerarhijskih i relacijskih veza unutar folksonomije, gdje su vrste izvornih materijala najpćenitije oznake pod kojima se nalaze oznake fandoma i izvornog materijala, a unutar svake takve postoje poskupine oznaka likova sa podskupinama veza između likova. Oznake iz skupine dodatnih oznaka sadržaja mogu postojati na različitim mjestima unutar hijerarhije

ovisno o tome koji dodatni dio sadržaja označuju. Prema tome je vidljivo da postoji ontološka organizacija oznaka unutar ove folksonomije.

Nažalost, sustav koji postoji na AO3 biti će od male pomoći pri pokušajima ontoloških organizacija drugih folksonomija – kao što su Zhou et al. (2017) pokušali postići ontološku organizaciju algoritmom za pobiranje dodatnih podataka iz pretraživačkih navika korisnika jer AO3 obuhvaća jedno veoma usko područje, ali i zato jer je proces organizacije oznaka na AO3 nastao je zajedno s Arhivom pa ga je teško uspoređivati s alatima koji su osmišljeni da uvedu neku vrstu organizacije u sustave gdje ona formalno ne postoji.

Njezina 'upravljanost' koja proizlazi iz postojanja goniča korisničkih oznaka koji se brinu o strukturiranju folksonomije van vida korisnika, njezina je najveća prednost, ali i karakteristika koja otežava mogućnost da će se ovakav model strukturiranja primijeniti na bilo kojem drugom mrežnom mjestu zaduženom za pristup mrežnim izvorima iz razloga što je za održavanje tog sustava potreban popriličan broj ljudi. AO3 ima tu sreću da su obožavatelji, koji su primarni korisnici te mrežne stranice, spremni obavljati taj posao bez monetarne kompenzacije.

5. Zaključak

Uspješnost AO3 kao sustava organizacije informacija temeljenog na korisničkim oznakama je u tome da su uspješno kombinirane prednosti kontroliranih rječnika i hijerarhijskih veza zajedno sa slobodom označivanja prirodnim jezikom i prilagođenosti korisničkim potrebama.

Oznake su razdvojene u kategorije koje su korisnicima bitne, a koje nalažu određenu hijerarhiju dovodeći tako sustav u red. Problemi sinonimnih oznaka i oznaka s pravopisnim varijacijama riješene su stvaranjem poveznica svih srodnih pojmova sa općeprihvaćenim pojmom formuliranim prema smjernicama za oznake koje propisuje AO3 za svoje goniče oznaka. Takvo povezivanje dopušta korisnicima da i dalje označuju prema vlastitom nahođenju prirodnim jezikom, a da sustav bude lako pretraživ.

Nedostatci sustava oznaka na AO3 posljedica su prakse označivanja proizašle iz želje da se omogući što bolje filtriranje neželjenih rezultata, što može ići na uštrb pojmova koji se često pojavljuju ali nisu uvijek centralno bitni za rad jer se sadržajna analiza vrši pridjeljivanjem pojmova prikaza, a ne očemnosti, pa pronalaženje relevantnih radova za takve pojmove može biti problematično. Problem razine specifičnosti također nije riješen iako i tu postoji težnja da oznake budu što specifičnije kako bi što više relacijskih veza moglo biti ostvareno.

Goniči oznaka, koji su posebnost ovog sustava, pokazatelj su da i korisnici amateri mogu održati uspješan sustav oznaka. Ono što spriječava druge sustave od organizacije sličnih grupa amatera je u tome što je u pitanju posao koji zahtjeva popriličan broj ljudi. Također, ontološki opseg ove mrežne stranice je vrlo malen u odnosu na velike sustave s korisničkim označivanjem poput na primjer Instagrama, što bi značilo da ne samo da bi za implementaciju ovog sustava na takvoj velikoj mrežnoj stranici bilo potrebno više ljudi, potrebno bi bilo i više ljudi sa različitim znanjima.

Kada se uzme u obzir da je sustav AO3 veoma prilagođen potrebama svojih korisnika, jasno je da ga se neće moći jednostavno implementirati u bilo koji drugi sustav s korisničkim oznakama, ali to ne znači da ga se u budućnosti ne može modificirati ili nadograditi za potrebe tog specifičnog sustava.

6. Literatura

Archive of our own, (2019a). *About the OTW*. [online] Dostupno na: <https://archiveofourown.org/about> [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

Archive of our own, (2019b). *Thanks for your support!* [online] Dostupno na: https://archiveofourown.org/admin_posts/12674 [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

Archive of our own, (2019c). *Terms of service FAQ* [online] Dostupno na: https://archiveofourown.org/tos_faq [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

Archive of our own, (2019d). *Archive FAQ > Tags*. [online] Dostupno na: https://archiveofourown.org/faq/tags?language_id=en [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

Archive of our own, (2019e). *Wrangling guidelines*. [online] Dostupno na: https://archiveofourown.org/wrangling_guidelines [Pristupljeno 26. rujna 2019.]

Berendt, B. i Hanser, C., (2007). Tags are not Metadata, but “Just More Content” – to Some People. U: *International Conference on Web and Social Media*. Boulder, Colorado, Sjedinjene Američke Države, 26. - 28. ožujka 2007. [online] URL: <https://icwsm.org/papers/2--Berendt-Hanser.pdf> [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

Bielstein, S., (2013). Fair use and its users. *Cinema Journal*, 52 (2), str. 127-131

Bosch, C., (2019). An Archive of our own: how AO3 built a nonprofit fanfiction empire and safe haven. *SYFY WIRE*, [online] 12. veljače. Dostupno na: <https://www.syfy.com/syfywire/an-archive-of-our-own-how-ao3-built-a-nonprofit-fanfiction-empire-and-safe-haven> [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

de Keyser, P., (2012). *Indexing: from thesauri to the semantic web*. Oxford; Cambridge; New Delhi: Chandos publishing.

Fanlore, (2019a). *Alternate universe* [online] Dostupno na: https://fanlore.org/wiki/Alternate_Universe [Pristupljeno 25. rujna 2019.]

Fanlore, (2019b). *Slow build*. [online] Dostupno na: [https://fanlore.org/wiki/Slow_Burn_\(trope\)](https://fanlore.org/wiki/Slow_Burn_(trope)) [Pristupljeno 26. rujna 2019.]

Grkinić, A., Kos, D., Špiranec, S., (2016). FRSAD i problematična stvarnost sadržajne analize. U: Pugarić-Kužić, B., Špiranec, S. (ur.), *Predmetna obrada: pogled unaprijed*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, str. 79-93

Gruber, T., (2005). Ontology and folksonomy: a mash-up of apples and oranges. *Int'l journal on semantic web & information systems* 3 (2) Dostupno na: <https://tomgruber.org/writing/ontology-of-folksonomy.htm> [Pristupljeno 23. rujna 2019.]

Hrestak, D., (2017). *Implementacija i evaluacija preporučiteljskih sustava*. Diplomski rad. Zagreb: Fakultet elektronike i računarstva. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/891200.Final_0036467906_54.pdf [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

Hutchins, W. J., (1978). The concept of 'aboutness' in subject indexing. *Aslib proceedings* 30 (5), str. 172-181

Ivanjko, T., (2016). Korisničko označivanje i predmetni pristup. U: Pugarić-Kužić, B.; Špiranes, S. (ur.), *Predmetna obrada: pogled unaprijed*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, str. 38-57.

Lasić-Lazić, J., (1996). *Znanje o znanju*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti.

Lasić-Lazić, J., Špiranec S., i Ivanjko T., (2014). Tag-resource-user: a review of approaches in studying folksonomies. *Qualitative and quantitative methods in libraries (QQML)*, 3, str. 683-692

Maršić, M., (2017). *Predmetna obrada u zbirkama za jezike i književnosti u knjižnicama filozofskih fakulteta u Hrvatskoj: praksa i iskustva*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet. Dostupno na: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9242/1/Diplomski-Marsic-Predmetna%20obrada-filozofski%20u%20HR-2.pdf> [Pristupljeno 23. rujna 2019.]

McCulloch, G., (2019). Fans are better than tech at organizing information online. *Wired*. [online] 11. lipnja. Dostupno na: <https://www.wired.com/story/archive-of-our-own-fans-better-than-tech-organizing-information/> [Pristupljeno 22. rujna 2019.]

Peters, I., (2009). *Folksonomies. Indexing and retrieval in web 2.0*. Berlin: De Gruyter; Saur.

Petr Balog, K. i Majlinger Tanocki, I., (2014). Dosljednost predmetnog označivanja elektroničke građe u mrežnim katalozima hrvatskih narodnih knjižnica. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57 (1-3), str. 69-103

Pravilnik i priručnik za predmetne odrednice, (2019). [online] Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Dostupno na: <http://ps.nsk.hr/helpdoc/Newtopic29.html> [Pristupljeno 23. rujna 2019.]

Saračević, T. (2007) Relevantnost i kako se pretraživala. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 50 (1-2), str. 1-26

Starkid, (2019). *About starkid*. Dostupno na: <https://www.teamstarkid.com/> [Pristupljeno 25. rujna 2019.]

Svenonius, E., (2005). Predmetni jezici: uvod, odabir rječnika i klasifikacija. U: *Intelektualne osnove organizacije znanja*. Lokve: Benja, str. 125-143

Špiranec, S., (2014). Subjektivna paradigma sadržajnog označivanja. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57 (1-3), str. 1-14

Špiranec, S., Ivanjko, T. (2012) Predmetni jezici s korisničkim jamstvom: što možemo naučiti od folksonomija? U: Hassenay, D., Krtalić, M. (ur.), *15. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, str. 57-72

Wrangle Tangle, (2017). [blog]. 15. svibnja, Dostupno na: <https://wrangletangle.tumblr.com/post/160715264914/id-love-to-try-my-hand-at-tag-wrangling-and-am> [Pristupljeno 26. rujna 2019.]

Wrangle Tangle, (2018). [blog]. 11. kolovoza. Dostupno na: <https://wrangletangle.tumblr.com/post/176880821821/description-screenshot-of-the-tags-confident> [Pristupljeno 26. rujna 2019.]

Zeng, M. L., Žumer, M., Salaba, A., IFLA working group on the Functional requirements for subject authority records (FRSAR) (2010) *Functional requirements for subject authority data (FRSAD): a conceptual model*. [Online] URL: <https://www.ifla.org/files/assets/classification-and-indexing/functional-requirements-for-subject-authority-data/frsad-model.pdf> [Pristupljeno 25. rujna 2019.]

Zhou, D. et al., (2017). Query expansion with enriched user profiles for personalized search utilizing folksonomy data. *IEEE Transactions on knowledge and data engineering* 29 (7), str. 1536-1548. Dostupno na: <http://innoovatum.com/projects/projectlist/javaprojects/16.pdf> [Pristupljeno 24. rujna 2019.]

Korisničko označivanje kao pristup organizaciji mrežnih izvora na primjeru stranice Archive of Our Own

Sažetak

Ovaj rad prikazuje folksonomiju mrežne stranice *Archive of our own* (AO3) s namjerom da se iskažu njezine osobitosti i razmotri mogućnost implementacije na drugim mrežnim stranicama s korisničkim označivanjem. Prikazane su sve kategorije oznaka u sustavu, kao i njegove prednosti i mane na konkretnim primjerima iz sustava. Specifičnosti sustava AO3 je njegova hijerarhijska raščlanjenost i ontološka organizacija proizašla iz povezivanja sinonimnih oznaka bez mjenjanja njihovog oblika radom amaterskih indeksa - goniča oznaka (engl. *tag wranglers*) – što dopušta označivanje prirodnim jezikom bez negativnog utjecaja na pretraživost sustava. Unutar sustava postoje problemi s relevantnošću i određivanjem specifičnosti oznaka. Same oznake i kategorije u koje su podijeljene prilagođene su potrebama korisnika – obožavateljima koji stvaraju transformativne radove – pa bi implementacija principa na kojima se sustav AO3 temelji u druge sustave korisničkih oznaka zahtjevala neke preinake.

Ključne riječi: korisničko označivanje, folksonomija, organizacija informacija

Social Tagging as a Gateway to Organizing Online Sources Shown of the Example of Archive of Our Own

Summary

This paper presents the folksonomy of the *Archive of our own* (AO3) website with the intention of showcasing its features and considering the possibility of its implementation in other websites that allow social tagging. All tag categories along with the system's pros and cons are showcased on examples from AO3. The specificity of the system lies in its hierarchical and ontological organization that is a product of the work of amateur indexers – tag wranglers – which allows for tagging using neutral language without it negatively impacting the search functionality. Within the system there are some problems with relevance and choosing how specific a tag should be. The tags themselves, along with categories they are sorted to, are tailored to meet the needs of the users – fans creating transformative works – so any implementation of the principles that AO3 is based on into other social tagging systems would require some changes.

Key words: social tagging, folksonomy, information organization